

12.11.2024

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2024/740
Toplantı Tarihi/Sayısı : 16.10.2024/235
Karar Numarası : 2024/1120
Başvuran : K.Ç.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Milli Savunma Üniversitesi Rektörlüğü
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Millî Savunma Bakanlığı (MSB) Kadro ve Kuruluşlarında Yer Alan Kurumlarda Görevli Devlet Memurlarının Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği Sınavı'nda makul düzenleme yapılmaması nedeniyle engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. 08/10/2002 tarihinden beri MSB bünyesinde Kayseri, Çorum ve son olarak İstanbul Askeralma Bölge Başkanlığı Karargâhında genel idari hizmetler sınıfı engelli kadrosunda memur olarak görev yaptığını,

b. Monoküler (tek gözle görme) engelini bulduğunu, sağ gözünde kronik iridosiklit ve ayrıca Behçet hastalığının olduğunu,

c. 23/09/2023 tarihinde MSB Kadro ve Kuruluşlarında Yer Alan Kurumlarda Görevli Devlet Memurlarının Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği Sınavı'na katıldığını,

ç. Engel durumu nedeniyle belirli sürelerle gözlerini kapalı olarak dinlendirmesi gerektiği halde sınavda görme engeli bulunmayan diğer adaylarla aynı sınav süresine ve aynı sayıda soruya tabi tutulduğunu ancak soruları diğer adaylarla aynı hızda okuma, anlama ve cevaplama imkânı olmadığı için 58,06 puan alarak baraj puanı olarak belirlenen 60 puanın altında kaldığını ve mülakata katılma hakkı kazanamadığını,

d. Sınav süresi, sınav sorularının şık adedi, yanlış soruların doğru cevapları götürüp götürmediği konusunda sınava yönelik yapılan ilanda adaylara herhangi bir bilgi verilmediğini, bununla birlikte monoküler engelli personelin sınava katılma koşullarında büyük puntolu soru kitapçığı verilmesi dışında

başka bir tedbir alınmadığını, durumun kendisinin ve benzer nitelikte engeli bulunan diğer personelin mağduriyet yaşamasına neden olduğunu,

e. 20/10/2023 tarihinde sınav sürecini yürüten Milli Savunma Üniversitesi (MSÜ) Rektörlüğüne başvurduğunu ve engelinden dolayı ilgili sınavda durumuna uygun düzenlemelerin yapılmasını talep ettiğini, 23/10/2023 tarihinde başvurusuna olumsuz yönde cevap verildiğini iddia etmekte;

f. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10'uncu maddesi uyarınca kendisine ve benzer nitelikte engeli bulunan personele yönelik makul düzenlemelerin yapılmasını, engelli adaylara sınav notuna ilave olarak çalıştıkları her yıl için 0,5 veya 1 puan verilmesini ya da yanlış cevapların doğru cevapları götürmemesi yönünde karar alınmasını talep etmektedir.

3. Muhatap MSÜ Rektörlüğünden alınan yazılı görüşte özetle:

a. İdare tarafından sınav öncesi yayımlanan uygulama emrinde engelli adayların eşit şartlarda sınava katılması açısından alınan tedbirler kapsamında; engelli adaylara doldurmuş oldukları engel durumuna ilişkin bilgi formuna istinaden okuyucu, işaretleyici ,ek süre, tek kişilik sınav salonları gibi özel destek verildiği ve engelli adayların eşit ve adil şartlarda sınava katılmaları konusunda gerekli tedbirlerin alındığı, ancak başvuranın sınav başvurusuna istinaden doldurmuş olduğu ıslak imzalı engel durumuna ilişkin bilgi formunda ek süre, tek kişilik sınav salonu, okuyucu, işaretleyici gibi taleplerinin olmadığı, yalnızca sınav kitapçığının 16 punto büyüklüğünde olmasını talep ettiği, bu nedenle başvuranın iddia ettiği gibi hak kaybı yaşamadığı,

b. Bahse konu sınava dokuz görme engelli personelin katıldığı, söz konusu dokuz personelden iki personele okuyucu ve işaretleyici (40 dakika ek süre), bir personele ise 18 punto ve işaretleyici (20 dakika ek süre) desteğinin talepleri doğrultusunda sağlandığı, sınava katılan altı diğer görme engelli adaya ise talepleri doğrultusunda 18 punto büyüklüğünde sınav soru kitapçığı hazırlanarak sınava katılmalarının sağlandığı,

c. MSÜ Ölçme ve Değerlendirme Daire Başkanlığınca sınav öncesi yayımlanan, 2023 Devlet Memurları Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği Sınavı Uygulama Esasları'nın 1'inci maddesinde yer alan "2023 Yılı Devlet Memurları Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği Sınavı MSÜ tarafından 23 Eylül 2023 Cumartesi günü 10.00-12.00 (Engelli adaylardan, okuyucu kullanan aday için sınav bitiş saati 12.20, okuyucu ve işaretleyici kullanan aday için sınav bitiş saati 12.40'tır.) saatleri arasında icra edilecektir." ile 5'inci maddesinde yer alan "Sınav Merkezleri Komutanlıklarında yer alan otopark alanlarının yetersiz olmasından dolayı sınava girecek adaylar (Engelli adaylar hariç) özel araçları ile Sınav Merkezleri Nizamiyelerinden giriş yapamayacaktır. Sınav Merkezleri Komutanlıklarınca otopark hizmeti verilemeyeceğinden sınava özel araçlarıyla gelecek olan adayların bu hususu göz önünde bulundurmaları gerekmektedir." ifadelerinden anlaşılacağı üzere, İdare tarafından engelli personelin sınava diğer personelle eşit bir şekilde katılabilmesi konusunda mevzuat çerçevesinde azami destek verildiği,

ç. MSÜ'nün, sınav talep eden makamın farklı bir uygulama talebi olmadığı veya sınava dayanak teşkil eden yasal mevzuat veya emirlerde aksi belirtilmediği takdirde uyguladığı sınavlarda şans başarısı faktörünü en aza indirmek ve herhangi bir seçeneği seçerek haksız puan alınmaya çalışılmasını önlemek amacıyla dört yanlış cevabın bir doğru cevabı götürmesi olarak bilinen "*Her yanlış cevap için soru puan değerinin 1/4'ü kadar puan düşürülmesi esası*"nı uyguladığı, MSB adına MSÜ tarafından yapılan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kurmay kadrosunun belirlenmesi için gerekli şartları sağlayan muvazzaf subaylara uygulanan Karargâh Subaylığı Sınavları ve Komuta Kurmay Eğitimi Sınavları ile Milli Savunma Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığında Müfettiş Yardımcısı olarak görev yapmak üzere sivil kaynaktan alınacak personele uygulanan sınavlarının bu uygulamanın bazı örneklerini teşkil ettiği,

d. Yazılı görüş ekinde yer alan başvurana ait aslının tıpkıçekimi Müdür Soru Kitapçığının ıslak imzalı soru kitapçığının kapak kısmında "*Lütfen aşağıdaki açıklamayı dikkatle okuyunuz.*" uyarısı taşıyan bölümün 6'ncı maddesinde "*Bu sınavın değerlendirilmesinde, her yanlış cevap için soru puan değerinin 1/4'ü kadar puan düşürülmesi esası uygulanacaktır.*" ibaresinin yer aldığı, ayrıca sınav öncesinde sınav salonunda görevli personel tarafından sınava katılan tüm personele sözlü olarak tebliğ edilen sınav talimatının 17'nci maddesinde de "*Sınavın değerlendirilmesinde, her yanlış cevap için soru puan değerinin 1/4'ü kadar puan düşürülmesi esası uygulanacaktır.*" ifadesinin yer aldığı, bu kapsamda başvurana ve sınava katılan istisnasız tüm personele her yanlış cevap için soru puan değerinin 1/4'ü kadar puan düşürüleceğinin sınavdan önce yazılı ve sözlü olarak tebliğ edilmesi nedeniyle bu konuda herhangi bir hak kaybı yaşanmasının mümkün olmadığı, Ankara 6'ncı İdare Mahkemesinin 2023/..... Esas No.lu "*Yürütmenin Durdurulmasının İsteminin Reddine Kararı*"nın bu hususta emsal teşkil ettiği,

e. Engelli adayların raporları ve ihtiyaçları doğrultusunda Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği Esaslarına Dair Genel Yönetmelik ve MSB Personeli Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği Yönetmeliği kapsamında önlemlerin alındığı, söz konusu yönetmeliklerde başvurunun talep ettiği engelli personele çalıştıkları her yıl için 0,5 ya da 1 puan eklenmesi hususunda bir düzenlemenin bulunmadığı ifade edilmektedir.

4. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte özetle çalışma hayatında engellilik temelinde ayrımcılık yasağı ile makul düzenleme kapsamındaki uluslararası ve ulusal mevzuata yer verilmekte ve başvuru dilekçesinde yer alan talepler yinelenmektedir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "*Kanun önünde eşitlik*" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir ... Çocuklar, yaşlılar, özürülüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı

sayılmaz ... Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

6. Anayasa'nın "Çalışma hakkı ve ödevi" başlıklı 49'uncu maddesi şöyledir:

"Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır."

7. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 2'nci maddesinin ilgili hükümleri şöyledir:

"(1) Bu Kanunun uygulanmasında; ... d) Doğrudan ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi, e) Dolaylı ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda, bu Kanunda sayılan ayrımcılık temelleriyle bağlantılı olarak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını, f) Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi...i) Makul düzenleme: Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri ifade eder."

8. 6701 sayılı Kanun'un "Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı" başlıklı 3'üncü maddesi şöyledir:

"(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır ... (4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. "

9. Mezkûr Kanun'un "Ayrımcılık türleri" başlıklı 4'üncü maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır: ... ç) Doğrudan ayrımcılık d) Dolaylı ayrımcılık ... f) Makul düzenleme yapmama"

10. Kanun'un "Ayrımcılık yasağının kapsamı" başlıklı 5'inci maddesi şöyledir:

“(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar. (2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür...”

11. Kanun’un “Kurumun görevleri” başlıklı 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde Kurumun, “ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmekle görevli olduğu” düzenlenmiştir.

12. Kanun’un “İspat yükü” başlıklı 21’inci maddesi şöyledir:

“Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir.”

13. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “Başvuru hakkı” başlıklı 30’uncu maddesi şöyledir:

“(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerinin, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen her gerçek veya tüzel kişi, ayrımcılık yasağı ihlalinin zarar gördüğü iddiası ile Kuruma başvurma hakkına sahiptir...”

14. Mezkûr Yönetmelik’in “Başvurunun konusu” başlıklı 31’inci maddesi şöyledir:

“Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu kapsamında cinsiyet, ırk, renk, din, dil, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hal, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasağı ihlalleri başvurunun konusunu oluşturur.”

15. Yönetmelik’in “Ön incelemenin yapılması” başlıklı 48’inci maddesi şöyledir:

“(1) Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye

tabi tutulur ve sonucunda; ... d) Kuruma başvurmadan önce Kanuna aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesinin ilgili taraftan talep edilip edilmediği yönlerinden incelenir...”

16. Yönetmelik’in “*Karar türleri*” başlıklı 65’inci maddesi şöyledir:

“(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

17. 6701 sayılı Kanun’un “*Başvurular*” başlıklı 17’nci maddesinin birinci fıkrası, “*Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.*” hükmünü haizdir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında “*İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapabilir. Ancak Kurum telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan da başvuruları kabul edebilir.*” hükmü yer almaktadır. Başvuranın dilekçesinden 6701 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Başvuran, muhataba yaptığı başvuruya ilişkin belgeleri dosyaya eklemiştir. Bu kapsamda başvuranın ayrımcılık yasağının ihlali niteliğinde olduğunu iddia ettiği uygulamanın düzeltilmesi için muhataba başvurduğu; muhatabın başvuranın talebini reddettiği değerlendirilmiş olup başvurunun esas incelemesi yapılabilecek bir başvuru olduğu sonucuna varılmıştır.

18. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde de özel olarak düzenlenmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin (İHEB) 2’nci maddesi şöyledir: “*Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.*” Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin (MSHS) 2’nci maddesine göre “*Herkes yasalar önünde eşittir ve hiçbir ayırım gözetilmeksizin yasalarca eşit derecede korunur. Bu bakımdan yasalar her türlü ayrımı yasaklayacak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statüler gibi her bağlamda ayrımcılığa eşit ve etkili korumayı temin edecektir.*” Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 14’üncü maddesine göre ise “*Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan güvence altına alınır.*”

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında ayrımcılık; objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak şeklinde tanımlanmıştır (AİHM, Willis/Birleşik Krallık, B. No: 36042/97, 11/6/2002, para. 48; AİHM, Okpisz/Almanya, B. No: 59140/00, 25/10/2005, para. 33). AİHM'e göre, farklı muamele, nesnel ve makul bir gerekçeye sahip değilse yani meşru bir amaç gütmüyorsa veya muamele kapsamında kullanılan araçlar ile gerçekleştirilmek istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmuyorsa ayrımcı bir nitelik kazanmaktadır (AİHM, Mazurek/Fransa, B. No: 34406/97, 1/5/2020, para. 48).

20. Anayasa Mahkemesine (AYM) göre, Anayasa'nın 10'uncu maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi Anayasa'da güvence altına alınan hak ve özgürlüklerden yararlanılırken nesnel ve haklı bir neden olmaksızın aynı veya benzer durumda bulunan kişilere farklı muamelede bulunulmasını yasaklamaktadır. Nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılmayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler Anayasa'nın 10'uncu maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilir (AYM, Nuriye Arpa, B. No: 2018/18505, 16/6/2021, para. 58).

21. Anayasa'nın 10'uncu maddesi ve 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinde, kişilerin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşit muamele görme hakkı güvence altına alınırken, 6701 sayılı Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaklanmıştır. Somut olayda ise monoküler engelli olan başvuran tarafından Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği sınavıyla ilgili makul düzenleme yapılmayarak engellilik temelinde ayrımcılığa maruz kalındığı iddia edilmektedir.

22. 6701 sayılı Kanun'a göre engellilik; "*fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenmek*" olarak tanımlanmıştır. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un "*Tanımlar*" başlıklı 3'üncü maddesinde engellilik durumu; "*bireyin engelliliğini ve engellilikten kaynaklanan özel gereksinimlerini, uluslararası yöntemleri temel alarak belirleyen derecelendirmeler, sınıflandırmalar ve tanılamalar*", engelliliğe dayalı ayrımcılık ise; "*siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlama*" olarak ifade edilmiştir.

23. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (EHİS) "*Ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik*" başlıklı 5'inci maddesinde; "*Taraf Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuaktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Taraf Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır. Taraf Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere*

engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmez.” ifadeleriyle engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaklanmış, devletlerin bu konudaki yükümlülüğü açıkça düzenlenmiştir. 6701 sayılı Kanun, EHİS ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile benzer biçimde, “Engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri” ifade eden makul düzenlemelerin yapılması gerektiği hususunu düzenlemiş ve bu yükümlülüğe uymamanın bir ayrımcılık türü olduğu kabul edilmiştir.

24. Başvuranın Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği Sınavı'na yönelik iddia ve taleplerinin çalışma hakkı kapsamında çalışma hayatındaki ilerleme olanaklarıyla bağlantılı bir biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışma hakkı bir işte çalışmanın yanı sıra söz konusu işte ilerleme olanaklarını da kapsamaktadır. Nitekim Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesine göre “*Taraf Devletler engellilerin uygun bir işte çalışmalarını ve işe devamlarını güvence altına almak ve çalıştıkları alanda ilerlemelerini sağlamak ve böylece topluma katılmalarını veya yeniden katılmalarını desteklemek için tedbirler almalıdır.*” [Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Çalışma Hakkı, Genel Yorum No: 18 (2005), para. 17].

25. Çalışma hakkı gerek uluslararası gerekse ulusal mevzuat ile güvence altına alınmıştır. İHEB'in 23'üncü maddesinde “*1. Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır. 2. Herkesin, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır. 3. Çalışan herkesin, kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak düzeyde, adil ve elverişli ücretlendirilmeye hakkı vardır; bu, gerekirse, başka toplumsal korunma yollarıyla desteklenmelidir. 4. Herkesin, çıkarını korumak için sendika kurma ya da sendikaya üye olma hakkı vardır.*” ifadelerine yer verilmiştir.

26. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 6'ncı maddesine göre: “*1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler herkesin çalışma hakkını tanır ve bu hakkı korumak için gerekli tedbirleri alır. Çalışma hakkı, herkesin kendi seçtiği ve girdiği bir işte çalışarak geçimini sağlama imkanına ulaşma hakkını da içerir. 2. Sözleşmeye Taraf Devletlerin çalışma hakkını tam olarak gerçekleştirmek üzere alacağı tedbirler arasında, teknik ve mesleki rehberlik hizmetleri ile öğretim programları yapmak, bireyin temel siyasal ve ekonomik özgürlüklerini koruyan şartlar içinde ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme ile tam ve üretken istihdamı sağlamak için gerekli politikaları ve yöntemleri uygulamak da yer alır.*”

27. Anayasa'nın “Çalışma hakkı ve ödevi” başlıklı 49'uncu maddesinde: “*Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik*

bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır." hükümlerine yer verilmiştir.

28. Somut olayda başvuran makul düzenleme talebine dayanak teşkil etmek üzere 8/10/2002 tarihinden beri MSB Taşra Teşkilatının genel idari hizmetler sınıfında engelli kadrosunda devlet memuru olarak görev yaptığını; sol gözü görmediği için monoküler (tek gözle görme) engelinin bulunduğunu, gören sağ gözünde ise kronik iridosiklik ve behçet hastalığının bulunduğunu, 23/9/2023 tarihinde MSÜ Rektörlüğü tarafından düzenlenen MSB Kadro ve Kuruluşlarında Yer Alan Kurumlarda Görevli Devlet Memurlarının Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği Sınavı'na katıldığını, engel durumundan dolayı belirli bir süre herhangi bir metni okuduktan sonra gözlerini kapatarak dinlendirmesi gerekirken süre kaygısı yaşadığı için söz konusu sınavda birçok soruyu tam anlayamadan ve değerlendirmeden cevaplandırmak zorunda kaldığını, engel durumu nedeniyle alınan tek tedbirin kendisine büyük puntolu kitapçık sağlamak olduğunu, mülakata katılmak için 60 puan alması gerekirken 58,06 puan alarak baraj puanı geçemediğini ve bu durumun kendisini engelli olmayan diğer adaylarla kıyaslandığında dezavantajlı bir konuma getirdiğini iddia etmektedir. Başvuran ayrıca adaylara sınavın süresi, soruların şık adedi, yanlış soruların doğru cevapları götürüp götürmediği konusunda sınav ilanında herhangi bir bildirim yapılmadığını ileri sürmekte ve mağduriyetinin giderilmesi ve engelli adaylara kurumlarında çalıştıkları her yıl için sınav notuna 0,5 veya 1 puan eklenmesini ya da yanlış cevap şıklarının doğru cevapları götürmemesi yönünde bir karar alınmasını talep etmektedir.

29. Başvuranın adaylara sınavın süresi, soruların şık adedi, yanlış soruların doğru cevapları götürüp götürmediği konusunda sınav ilanında herhangi bir bildirim yapılmadığı iddiasıyla ilgili olarak İdare yazılı görüş ekinde başvurana ait aslının tıpkıçekimi Müdür Soru Kitapçığını Kurumumuza sunmuştur. Başvuranın ıslak imzalı soru kitapçığının kapak kısmında "*Lütfen Aşağıdaki Açıklamayı Dikkatle Okuyunuz*" bölümünün 6'ncı maddesinde "*Bu sınavın değerlendirmesinde, her yanlış cevap için soru puan değerinin 1/4'ü kadar puan düşürülmesi esası uygulanacaktır.*" ibaresinin yer aldığı, ayrıca sınav öncesinde sınav salonunda görevli personel tarafından sınava katılan tüm personele sözlü olarak tebliğ edildiği belirtilerek Kurumumuza sunulan sınav talimatının 17'nci maddesinde de "*Sınavın değerlendirilmesinde, her yanlış cevap için soru puan değerinin 1/4'ü kadar puan düşürülmesi esası uygulanacaktır.*" ifadesinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda başvurana her yanlış cevap için soru puan değerinin 1/4'ü kadar puan düşürüleceğinin sınavdan önce tebliğ edildiği değerlendirilmektedir.

30. Başvuranın iddialarının ve taleplerinin dayanağı olarak gösterdiği makul düzenleme yapma yükümlülüğü, işverenler, mal ve hizmet sunanlar ve kamu makamları gibi yükümlülük altında olanlar tarafından engelli bireyler için söz konusu olan engellerin kaldırılması adına gerekli düzenlemelerin hayata geçirilmesi anlamına gelmektedir. Makul düzenleme hayata geçirilirken ilgili kişilerin bireysel özellikleri ve mevcut durumun koşulları göz önünde tutularak en uygun çözümün hayata geçirilmesi gerekmektedir. Makul düzenleme, farklı özelliklere sahip kişilerin insan hak ve özgürlüklerinden yararlanma bakımından fırsat eşitliğine sahip olmalarını sağlamak üzere, erişilebilirlik kurumunu tamamlayan bir araçtır. Makul

düzenlemede yükümlülüğün ortaya çıkması bakımından makullük testi gündeme gelmektedir (TIHEK, B. No: 2021/459; K. No: 2022/435, 28/6/2022).

31. Bu kapsamda makul düzenleme yükümlülüğünün uygulanması için gerekli unsurlar engellilerin insan haklarını kullanmaları üzerinde etkili olan engellerin ilgili engelli bireyle diyalog halinde belirlenmesi ve kaldırılması; bir düzenlemenin yasal olarak veya uygulamada uygulanabilir olup olmadığının değerlendirilmesi, düzenlemenin ilgili (yani gerekli ve uygun) olup olmadığı veya söz konusu hakkın gerçekleşmesini sağlamada etkili olup olmadığının değerlendirilmesi, düzenlemenin yükümlülük sahibine ölçüsüz veya aşırı bir yük getirip getirmediğinin değerlendirilmesi, makul bir düzenlemenin ölçüsüz ya da gereğinden fazla külfetli olup olmadığının belirlenmesi kullanılan araçlar ile söz konusu hakkın kullanılmasını ifade eden amaç arasındaki orantısal ilişkinin değerlendirilmesi ve eşitliğin teşvik edilmesi ve engelli bireylere yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması temel amacına ulaşmak için makul düzenlemenin yerindeliliğinin sağlanması, ilke olarak masrafların engelli bireylerden talep edilmemesi ve makul düzenleme yükümlülüğünün ölçüsüz veya aşırı olduğu iddia edildiğinde ispat yükünün yükümlülük sahibine ait olmasının sağlanması olarak sıralanmaktadır [Engelli Hakları Komitesi, Ayrımcılık Yapmama ve Eşitlik Hakkında Genel Yorum, No: 6 (2018), para. 26].

32. Düzenleme için yükümlülük sahibinin engelli bireyle diyaloga girmesi makul düzenlemeye ihtiyaç duyan kişinin muhatabına bildirim yapması anlamına gelmektedir. Öte yandan, makul düzenleme yükümlülüğü potansiyel bir yükümlülük sahibinin söz konusu kişinin haklarını kullanmanın önündeki engelleri kaldırmak için bir düzenlemeye ihtiyaç duyabilecek bir engeli olduğunu fark etmesi gerektiği durumlarda da uygulanmalıdır [Engelli Hakları Komitesi, Ayrımcılık Yapmama ve Eşitlik Hakkında Genel Yorum, No: 6 (2018), para. 24/b]. Bu çerçevede başvuran makul düzenleme talep ettiğini belirterek söz konusu talepleri içeren dilekçesini 20/10/2023 tarihli dilekçe ile MSÜ Rektörlüğüne sunduğunu ileri sürmüştür. Rektörlük; 23/10/2023 tarihli yazısıyla söz konusu sınavın Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Esaslarına Dair Genel Yönetmelik ve MSB Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmelikleri kapsamında icra edildiğini, bu kapsamda engelli adayların raporları ve ihtiyaçları doğrultusunda önlemler alındığını, nitekim başvuranın talebi doğrultusunda büyük punto ile yazılmış soru bukletinin sağlandığını, ancak başvuranın talep ettiği ek puan uygulaması ve/ya yanlış cevapların doğru cevapları götürmemesi yönünde karar alınması şeklindeki hususların mezkûr yönetmelikler çerçevesinde karşılanamayacağı gerekçesiyle başvuranın taleplerini reddetmiştir.

33. Rektörlüğün yazısında dayanak gösterilen 18/4/1999 tarihli ve 23670 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Esaslarına Dair Genel Yönetmelik’in “*Engellilerin sınavları*” başlıklı 16’ncı maddesi “*Kurumlar, gerekli şartları taşıyan ve atama yapılacak görevi yapabilecek durumda bulunan engellilerin sınavlarının yapılabilmesi için gerekli tedbirleri alırlar.*” hükmünü; 13/12/2005 tarihli ve 26033 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Millî Savunma Bakanlığı Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği’nin “*Engellilerin sınavı*” başlıklı 19’uncu maddesi ise “*Bakanlık gerekli koşulları taşıyan ve atanılacak görevi yapabilecek durumda bulunan engellilerin görevde*

yükselme ve unvan değişikliği sınavlarının yapılabilmesi için gerekli önlemleri alır.” hükmünü içermektedir. Bu çerçevede makul düzenleme konusunda mevzuattan kaynaklanan yasal bir engel bulunmadığı açıktır.

34. Makul düzenleme yükümlülüğü kapsamında fırsat eşitliğini sağlamak üzere sınavlarda engelli adaylara yönelik düzenlemelerin yapılması büyük önem taşımaktadır. Sınavlarda uygulanan makul düzenlemeler engel türüne göre farklılaşmakla birlikte genellikle ek süre verilmesi, sınava tek başına ya da küçük gruplarla girmek gibi dikkati dağıtacak unsurlardan arındırılmış sınav ortamı; sınavın büyük puntolu metinler, Braille alfabesi, metin veya ekran okuyucu gibi alternatif yöntemlerle uygulanması; sınav esnasında ihtiyaç duyulan araç gerecin sağlanması veya fiziksel olarak özel duruş pozisyonlarının sağlanması gibi fiziksel düzenlemeler; bilgisayar, hesap makinesi, karalama kâğıdı, grafik kâğıdı gibi gerekli sınav desteklerinin sağlanması; sınava kısa süreli ara verme, saati durdurma molaları, sınavlar arası molalar, sınav sırasında molalar, ihtiyaca göre farklı tarih veya saat uygulaması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede makul düzenleme kapsamındaki uygulamalar, engelli bireylerin sınav şartlarında diğer bireylerle eşit şartlara getirilmesini amaçlamakta olup sınav sonucuna yönelik telafi mekanizmalarını içermemektedir.

35. Başvuranın iddialarına karşı Rektörlüğün Kurumumuza sunduğu yazılı görüşte İdare tarafından sınav öncesi yayımlanan uygulama emrinde engelli adayların eşit şartlarda sınava katılması açısından alınan tedbirler kapsamında; engelli adaylara doldurmuş oldukları engel durumuna ilişkin bilgi formuna istinaden okuyucu, işaretleyici, ek süre, tek kişilik sınav salonları gibi özel destek verildiği ve engelli adayların eşit ve adil şartlarda sınava katılmaları konusunda gerekli tedbirlerin alındığı, ancak başvuranın sınav başvurusuna istinaden doldurmuş olduğu ıslak imzalı engel durumuna ilişkin bilgi formunda ek süre, tek kişilik sınav salonu, okuyucu, işaretleyici gibi taleplerinin olmadığı, engel durumu nedeniyle yalnızca sınav kitapçığının 16 punto büyüklüğünde olmasını talep ettiği, bu nedenle başvuranın iddia ettiği gibi hak kaybı yaşamadığı belirtilmektedir. Rektörlük bu açıklamaların ispatı için başvuranın engel durumuna ilişkin taleplerini içeren ıslak imzalı bilgi formunu Kurumumuza sunmuştur.

36. Söz konusu bilgi formunun engel durumuna ilişkin bilgileri, sınav uygulamasına ilişkin bilgileri ve sınava getirilecek araç ve gereçlere ilişkin bilgileri içerdiği; başvuranın talebine konu makul düzenleme seçeneklerinin sınav uygulamasına ilişkin bilgilerin altında seçmeli bir biçimde adaylara sunulduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede sınav uygulamasına ilişkin bilgiler kısmında “*Soru Kitapçığı Okuma Durumu*” başlığının altında “*11 punto (normal)*”, “*16 punto*”, “*18 punto*” ve “*okuyucu istiyor (Aday soru kitapçığını okumayacaktır. Herhangi bir nedenle soru kitapçığını okuyan adayın sınavı geçersiz sayılır.)*” seçeneklerinin bulunduğu ve başvuranın 16 punto büyüklüğünde kitapçık talebinin olduğu görülmüştür. Öte yandan başvuran, ilgili kısımda cevap kâğıdı işaretlemesi yapabileceğini, merdiven çıkabileceğini ve toplu salonda sınava girebileceğini belirtmiş; sınava getirilebilecek araç ve gereçlerden de göz damlasını seçtiği tespit edilmiştir.

37. Rektörlüğün Kurumumuza sunduğu bilgi ve belgelerde ayrıca bahse konu sınava dokuz

görme engelli personelin katıldığı, söz konusu dokuz personelden iki personele okuyucu ve işaretleyici (40 dakika ek süre), bir personele ise 18 punto ve işaretleyici (20 dakika ek süre) desteğinin talepleri doğrultusunda sağlandığı, sınava katılan altı diğer görme engelli adaya ise talepleri doğrultusunda 18 punto büyüklüğünde sınav soru kitapçığı hazırlanarak sınava katılmalarının sağlandığı hususlarına yer verilmiştir. Ayrıca Rektörlük, ispat mahiyetinde başvurudan başka bir adayın engel durumuna ilişkin belgeler ile makul düzenleme taleplerini içeren bilgi formunu Kurumumuza sunmuştur.

38. İdarenin sunmuş olduğu bilgi formunda birçok imkân tanınmış olsa da farklı engel grupları göz önünde bulundurulduğunda makul düzenleme bakımından söz konusu bilgi formunda yer almayan ihtiyaçların da gündeme gelebileceği kabul edilmelidir. Ancak böyle bir durumda makul düzenlemeye ihtiyaç duyan engelli bireylerin İdareye ihtiyaçları konusunda bilgilendirme yapmaları İdarenin makul düzenleme yükümlülüğü bakımından sorumlu tutulabilmesi için birinci koşuldur. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere makul düzenleme, engellilerin toplumsal hayata diğer bireylerle tam ve eşit bir biçimde katılmaları amacına hizmet eden ileriye dönük bir yükümlülüktür. Ne var ki başvuranın sınavdan önce böyle bir talebi ya da bilgilendirmesi olmamıştır. Başvuran 23/9/2023 tarihinde girdiği sınavla ilgili taleplerini İdareye sınav sonuçları açıklandıktan sonra 20/10/2023 tarihinde iletmiştir. Bu haliyle başvuranın sınav sonucuna puan eklenmesi ya da yanlış soruların doğru cevapları götürmemesi şeklindeki taleplerinin makul düzenleme yükümlülüğünün mantığıyla örtüşmediği değerlendirilmektedir.

39. Sonuç olarak makul düzenlemenin ileriye dönük bir yükümlülük olduğu ve başvuranın MSÜ Rektörlüğü tarafından düzenlenen MSB Kadro ve Kuruluşlarında Yer Alan Kurumlarda Görevli Devlet Memurlarının Görevde Yükselme ve Ünvan Değişikliği Sınavı'na 23/9/2023 tarihinde katıldığı, sınava girmeden önce sınavla ilgili tek talebinin 16 punto büyüklüğünde kitapçık olduğu göz önüne alındığında İdarenin makul düzenleme yükümlülüğü kapsamında başvuranın talebini yerine getirdiği, başvuranın sınav sonucuna puan eklenmesi ya da yanlış soruların doğru cevapları götürmemesi şeklindeki taleplerinin makul düzenleme yükümlülüğü kapsamında değerlendirilemeyeceği ve engellilik temelinde ayrımcılık yasasının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILMADIĞINA,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine

başvurulabileceğine,

16/10/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alişan TIRYAKI
II. Başkan

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan
(Görevli)

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi
(İzinli)

Ünal SADE
Kurul Üyesi
(Görevli)

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi